

Wojciech Lewandowski, Robert Scruton

"Pożądanie. Filozofia moralna życia erotycznego", Roger Scruton, Kraków 2009 : [recenzja]

Civitas Hominibus : rocznik filozoficzno-społeczny 5, 131-133

2010

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Edyta Pietrzak

Roger Scruton, *Pożądanie. Filozofia moralna życia erotycznego*

Przekł. Tomasz Kuniński, Kraków: Ośrodek Myśli Politycznej, 2009, ss. 476

Żaden opis miłości erotycznej nie będzie politycznie niewinny lub politycznie neutralny. Największym błędem systemu politycznego będzie pomijanie wymogów miłości¹.

Roger Scruton, brytyjski filozof, konserwatysta, wykładowca akademicki, krytyk i publicysta, pisarz, autor blisko trzydziestu książek, znany jest w Polsce między innymi z takich pozycji, jak: *Przewodnik filozofii dla inteligentnych*, *Słownik myśli politycznej*, *Co znaczy konserwatyzm?*, *Spinoza*, *Dialogi ksantypiczne czy Przewodnik po kulturze nowoczesnej dla inteligentnych*. Tym razem do rąk polskiego czytelnika trafia jego obszernie, ponad 470-stronicowe dzieło opublikowane przez Ośrodek Myśli Politycznej, zatytułowane *Pożądanie. Filozofia moralna życia erotycznego*, wydane w Wielkiej Brytanii w 1986 roku.

Książka składa się z dwunastu rozdziałów poświęconych pobudzeniu, pożądaniu, zjawiskom seksualnym, naukom o seksie, miłości, problemowi płci i rodzaju, perwersji, moralności seksualnej czy wreszcie polityce seksu. Podejmuje problemy, które od jakiegoś czasu są obecne zarówno w zachodnich społeczeństwach, jak i w lewicowej myśli społeczno-politycznej czy w pracach teoretyczek feminizmu, jak Judith Butler², Rossi Braidotti³ i Sheila Benhabib⁴, a także w powieściach Michela Houellebecqa czy Johna

¹ R. Scruton, *Pożądanie. Filozofia moralna życia erotycznego*, Kraków: Ośrodek Myśli Politycznej, 2009, s. 418.

² J. Butler, *Uwikłani w płęć*, Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej, 2008.

³ R. Braidotti, *Podmioty nomadyczne*, Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2009.

⁴ S. Benhabib, *Feminizm i polityka*, Wrocław: Wydawnictwo ATUT, 2010.

Coetzee'ego. Jednakże tematyka ta nie była jak dotąd podejmowana z perspektywy konserwatywnej.

Obecnie mamy do czynienia ze swego rodzaju paradoksem w tej dziedzinie, gdyż z jednej strony seks jest elementem dominującym w mediach i ikonosferze świata zachodniego, z drugiej jednak – niewiele istnieje rzeczowych refleksji na jego temat, które nie byłyby ograniczone przez polityczną poprawność. Poza tym jest on nadużywany przez różnego rodzaju ideologie, które wykorzystują go w dyskusjach dotyczących moralności.

Scruton pisze, że pożądanie seksualne jest artefaktem tak samo naturalnym, jak ludzka osoba⁵, której pojęcie zajmuje w książce miejsce pierwszoplanowe. Odwołuje się ono do racjonalności, w sensie świadomości i samoświadomości jednostki jako racjonalnego, komunikującego się z innymi osobami podmiotu, traktującego siebie jako osobę i oczekującego, że inni będą go również tak traktowali. Pożądanie seksualne skierowane jest zawsze w stronę drugiego człowieka jako „ucieleśnionej osoby”⁶, gdyż „osoby z istoty pożądają, a pożądanie jest z istoty osobowe”. Scruton przez napisanie swej analizy chce skonstruować nowy model teoretycznego dyskursu nad tematem seksualności, który nie byłby ani emancypacyjnym dyskursem lewicy, ani też scjentystycznym językiem psychologii i seksuologii. Nie jest zainteresowany mówieniem o seksualności i pożądaniu w charakterze dychotomicznym i odnoszenia jej do amoralnego pierwiastka ludzkiej natury, do którego przywykliśmy przez wieki rozwoju europejskiej filozofii, od Platona począwszy. Konserwatywne ujęcie ma spowodować ponowną konceptualizację seksualności w stanie czystym.

W związku z tym autor zastanawia się, jak opisać pożądanie seksualne z perspektywy fenomenologicznej w oparciu o podmiot i jego świadomą intencjonalność. Nie możemy jednak zapomnieć także i o cielesności, która przecież przejmując w akcie seksualnym inicjatywę oraz władzę nad podmiotem, czym doprowadza nawet do jego „zaniknięcia”. Według Scrutona głównym założeniem tego modelu opisu seksualności jest pogląd, że pożądanie stanowi zjawisko, którego nie możemy uchwycić za pomocą instynktu czy popędu, tak samo jak nie możemy tłumaczyć seksualnej przyjemności wyłącznie pobudzeniem narządów czy innymi zjawiskami z poziomu biologicznego. W związku z tym pragnienie i akt seksualny mają charakter paradoksalny i tajemniczy, a ich istotą jest „ucieleśnienie” ja i podmiotowej intencji, za sprawą którego ciała dwojga osób stają się dla siebie nawzajem czymś więcej ponad to, co można osiągnąć – żywym znakiem ducha, który je wypełnia. Seksualna przyjemność jest specyficzną przyjemnością intencjonalną związaną z konkretnym cielesno-duchowym obiektem i niemożliwą do osiągnięcia w żaden inny, zastępczy sposób. Potraktowanie pożądania i seksualności jako fenomenów z pogranicza cielesności i duchowości pozwala odrzucić próby ich naukowego opisu jako niszczące dla samego zjawiska, w którym komponent tajemniczości i paradoksalności niezbywalny, a także bronić na gruncie filozoficznym związku między seksualnością a moralnością.

⁵ R. Scruton, dz. cyt. s. 403.

⁶ Tamże.

Nie jest możliwe osiągnięcie seksualnej integralności bez dbałości o instytucje i prób nadania porządkowi społecznemu kształtu publicznej moralności.

Tylko to może napełnić świat człowieka sensem posiadającym większe znaczenie od jego najbliższych celów i tym samym pozwala odnaleźć mu się jako podmiot, któremu nie zagraża bezsensowność wyłącznie obiektywnego świata. Moralność seksualna musi więc posiadać swój aspekt polityczny...⁷

Instytucje polityczne znajdują się jednak obecnie w kryzysie, w który doszło do sytuacji zaniku „indywidualnej odpowiedzialności za porządek społeczny, którego jest się częścią”, ale trzeba przyznać, że los osób nieodłącznie związany jest z losami instytucji, które je formują i wychowują. Pierwszą i podstawową instytucją, której wagę dla państwa podkreśla Scruton, jest małżeństwo, w którym człowiek bierze odpowiedzialność za drugą osobę. Dlatego też największym dla niego zagrożeniem jest sprowadzanie go tylko do umowy, która jest tak charakterystyczna dla zdesakralizowanych systemów liberalnych. Dla Scrutona ludzkie „ja” potrzebuje struktury społecznej, która podtrzyma pożądaną i wyrastającą z niego miłość, potrzebuje też *sacrum*, które najprościej można odnaleźć w religii.

Zgodnie z powyższą teorią możemy odczytywać dzieło Scrutona jako coś więcej niż tylko bezstronną analizę aktu pożądania. Jak bowiem wskazuje już sam tytuł książki, jest to projekt konserwatywnej moralności seksualnej, a tę osiągnąć można tylko w perspektywie *sacrum*. Tym samym książka jednocześnie staje się krytyką współczesnego zdesakralizowanego i umniejszającego wartości duchowe świata.

Bibliografia

Benhabib S., *Feminizm i polityka*, Wrocław: Wydawnictwo ATUT, 2010.

Braidotti R., *Podmioty nomadyczne*, Warszawa: Wydawnictwa Akademickie i Profesjonalne, 2009.

Butler J., *Uwikłani w pleć*, Warszawa: Wydawnictwo Krytyki Politycznej, 2008.

Scruton R., *Pożądanie. Filozofia moralna życia erotycznego*, Kraków: Ośrodek Myśli Politycznej, 2009.

⁷ Tamże s. 406.